

СЕМІТСЬКІ МОВИ

УДК 811.411.21'373.7:81'25

DOI <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2026.3.1/27>

Алкаді М. С. А.

<https://orcid.org/0009-0003-9410-3229>

Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського

АБРЕВІАЦІЯ ТА АКРОНІМІЯ В СУЧАСНІЙ АРАБСЬКІЙ МОВІ: СТРУКТУРНІ, ФУНКЦІОНАЛЬНІ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧІ АСПЕКТИ

У запропонованій статті здійснюється комплексний розгляд явищ аббревіації та акронімії в сучасній арабській мові з урахуванням їх структурних характеристик, функціонального навантаження та перекладознавчої інтерпретації. Особливу увагу приділено способам утворення скорочених номінативних одиниць, а також особливостям їх використання в умовах сучасного медійного й політичного дискурсу.

У межах дослідження використано сукупність методів, зокрема описовий, структурно-лінгвістичний, контекстуальний та перекладознавчий, що дозволяє всебічно охарактеризувати функціонування акронімів у сучасній мовній практиці.

У результаті аналізу встановлено, що аббревіація в арабській мові має виразну специфіку та істотно відрізняється від відповідних процесів у європейських мовах. Це зумовлено особливостями морфологічної будови, передусім коренево-модельною системою словотворення, а також характеристиками консонантного письма. У зв'язку з цим буквено-ініціальні скорочення виявляють обмежену продуктивність, тоді як акронімія поступово займає провідне місце серед засобів скорочення.

У роботі охарактеризовано основні типи акронімів, що функціонують у сучасній арабській мові, зокрема політичні, міжнародні та економічні, які поступово закріплюються у лексичній системі мови та функціонують як самостійні номінативні одиниці.

Доведено, що акроніми активно використовуються в сучасному комунікативному просторі ЗМІ, де вони виконують комплекс функцій: забезпечують мовну економію, сприяють стандартизації термінології, підвищують інформаційну насиченість тексту та виступають засобами ідентифікації політичних і соціальних суб'єктів.

Окрему увагу приділено перекладознавчим аспектам, зокрема проблемам передачі арабських акронімів українською мовою. Встановлено, що ефективність перекладу визначається ступенем закріпленості скорочення у мові, наявності його еквівалента у перекладному варіанті та конкретного контексту використання. Аргументовано доцільність використання комбінованих стратегій перекладу, що поєднують транслітерацію з поданням повної форми при першій згадці.

Отримані результати можуть бути використані у подальших лінгвістичних і перекладознавчих дослідженнях, а також у практиці перекладу сучасних арабомовних медійних текстів.

Ключові слова: арабська мова, аббревіація, акронімія, медійний дискурс, перекладознавство, термінологія.

Постановка проблеми. У сучасному мовознавстві аббревіація та акронімія розглядаються як продуктивні засоби мовної економії, що забезпечують творення нових номінативних одиниць

і сприяють оперативній передачі інформації. У більшості європейських мов ці явища характеризуються високим рівнем продуктивності та системності.

© Алкаді М. С. А., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Натомість у сучасній арабській мові їх розвиток має специфічний характер, зумовлений морфологічними та графічними особливостями мовної системи. Коренево-модельна структура словотворення та консонантний принцип письма обмежують поширення буквено-ініціальних скорочень і водночас сприяють активному використанню акронімів як повноцінних лексичних одиниць.

Особливо помітною ця тенденція є в сучасному арабськомовному медійному просторі, де скорочені найменування активно функціонують у політичних, економічних і новинних текстах. Водночас проблема їх перекладу українською мовою залишається недостатньо розробленою. Це зумовлює потребу системного аналізу аббревіації та акронімії в сучасній арабській мові з урахуванням структурних, функціональних і перекладознавчих аспектів.

Аналіз останніх досліджень і публікації. Проблеми аббревіації та акронімії в сучасній арабській мові розглядаються переважно в межах ширших досліджень словотвору, морфології та функціонування лексики в різних комунікативних сферах. Наукове підґрунтя становлять праці, присвячені морфологічній структурі слова, словотвірним процесам і питанням зіставної типології мов.

Важливе значення для дослідження мають праці українських мовознавців І. Вихованця, К. Городенської, Л. Куликової, а також роботи І. Корунця, присвячені зіставному аналізу мовних систем. Суттєвими є також граматичні описи арабської та англійської мов у працях А. Фассі Фехрі (А. Fassi Fehri), К. Райдінг (К. Ryding), Р. Худлестона (R. Huddleston) та інших дослідників, які дають змогу пояснити структурні обмеження й можливості формування скорочень у різних мовах.

Класичні арабські граматичні праці Ібн Гішама, Ібн Аджуррума, аз-Заджаджі відображають внутрішню логіку арабської мовної системи та особливості її граматичної організації. Водночас аналіз наявних досліджень засвідчує, що аббревіація та акронімія в сучасній арабській мові ще не отримали достатнього комплексного висвітлення, зокрема в аспектах структурної організації, функціонування в медійному дискурсі та перекладознавчої інтерпретації.

Постановка завдання. Метою статті є комплексний аналіз явищ аббревіації та акронімії в сучасній арабській мові з урахуванням їхніх структурних, функціональних і перекладознавчих особливостей, а також виявлення специфіки фор-

мування та функціонування цих одиниць у мові медіатекстів і політичному мовленні.

Виклад основного матеріалу. У сучасних лінгвістичних дослідженнях аббревіація визначається як один із ефективних способів словотворення, що передбачає утворення нових лексичних одиниць шляхом скорочення слова або багатокомпонентного словосполучення [3, с. 57]. Подібний механізм стислості вираження (що полягає у скороченні обсягу багатокомпонентних найменувань без втрати їх змістової точності) поширений у багатьох мовах світу та відіграє важливу роль у формуванні спеціалізованої термінології. У широкому значенні до аббревіації відносять різні форми скорочення мовного матеріалу, зокрема буквені скорочення, складові аббревіатури, графічні скорочення, телескопічні утворення та акроніми. У вузькому значенні під аббревіатурою зазвичай розуміють одиницю, сформовану з початкових літер або компонентів кількох слів [4, с. 23]. Для аналізу арабської мовної системи таке розмежування має принципове значення, оскільки її структура не завжди дозволяє механічно застосовувати моделі, характерні для європейських мов.

Поняття акроніма в сучасній лінгвістиці пов'язується зі скороченою формою, яка вимовляється як єдине слово та функціонує подібно до звичайної лексичної одиниці. У багатьох мовах світу цей тип скорочення набув значного поширення. Зокрема, в англійській мові широко відомі такі одиниці, як NATO, UNESCO, radar, laser, UNICEF, NASA, INTERPOL, FIFA, OPEC.

Для арабської мовної практики саме акронімія виявляється найбільш природною формою скорочення, оскільки вона узгоджується з фонетичною системою мови: носієві значно легше сприймати слово, ніж послідовність окремих літер [10, с. 49].

Серед чинників, що зумовлюють виникнення скорочень, зазвичай виокремлюють прагнення до мовної економії, необхідність стандартизації складних термінів, високу частотність довгих найменувань та потребу в оперативній передачі інформації. У сфері масових комунікацій ці фактори проявляються особливо виразно. Наприклад, у газетних заголовках або новинних стрічках коротка форма є значно зручнішою, ніж повна назва. Так, використання *يونسكو* є значно ефективнішим, ніж розгорнуте словосполучення *منظمة الأمم المتحدة للتربية والعلم والثقافة*. Аналогічна ситуація спостерігається і в інших випадках, зокрема:

منظمة الدول المصدرة للنفط (أوبك)

скорочена форма назви هيئة الحشد الشعبي. З часом ці одиниці настільки закріпилися в мовній практиці, що функціонують як самостійні назви без обов'язкового розгортання повної форми. Це сприяє їх швидкому сприйняттю адресатом і підвищує ефективність комунікації.

Другу групу утворюють акроніми, що позначають міжнародні організації. Серед них особливо поширені منظمة الأمم المتحدة للتربية والعلم والثقافة (ЮНЕСКО), منظمة الأمم المتحدة للطفولة (ЮНІСЕФ), المنظمة العربية للتجارة والتنمية (ОАЕД), منظمة الأونروا (ООНРОВА) та منظمة التحرير الفلسطينية (ООНТ). У цих випадках арабська мова адаптує міжнародні скорочення до власної фонетичної та графічної системи, створюючи форми, які легко інтегруються у синтаксичну структуру речення.

Окрему групу становлять економічні акроніми. Найбільш показовим прикладом є назва أوبك, що використовується для позначення منظمة الدول المصدرة للبترول. До цієї групи також належать أوبك, уживане на позначення منظمة الأقطار العربية المصدرة للبترول, та إيكوسوك, що є скороченою формою назви المجلس الاقتصادي والاجتماعي التابع للأمم المتحدة. Подібні скорочення активно функціонують у текстах економічної аналітики, новинних повідомленнях та офіційних документах.

До сучасних скорочених найменувань також належать назви регіональних і міжнародних організацій, такі як:

أسيان (رابطة دول جنوب شرق آسيا)

إيكواس (الجماعة الاقتصادية لدول غرب إفريقيا)

ميركوسور (السوق المشتركة لأمريكا الجنوبية)

та адаптовані назви міжнародних структур на зразок أفریکوم або أرامكو. Усі ці приклади свідчать про формування власної системи акронімії в арабській мові.

Особливо інтенсивно акроніми функціонують у текстах сучасних арабських засобів масової інформації. У новинних повідомленнях акроніми зазвичай використовуються як повноцінні іменники, що виконують різні синтаксичні функції. Наприклад, у політичних новинах часто зустрічаються речення на кшталт:

قالت حماس إن المفاوضات مع إسرائيل مستمرة بوساطة دولية.

У цьому випадку акронім حماس функціонує як підмет і позначає конкретний політичний суб'єкт. Інший приклад демонструє використання економічних акронімів:

ناقشت أوبك مستوى الإنتاج النفطي في الاجتماع الأخير للمنظمة.

Тут скорочена форма أوبك виконує роль іменника, що позначає міжнародну організацію. Ще один приклад засвідчує функціонування акронімів у міжнародному дискурсі:

أعلنت اليونيسف عن إطلاق برنامج جديد لدعم تعليم الأطفال.

У цьому реченні назва اليونيسف уживається як самостійна номінативна одиниця на позначення міжнародної установи.

У новинах гуманітарної тематики часто трапляються конструкції з назвами міжнародних установ:

أكدت يونيسكو أهمية حماية التراث الثقافي في المنطقة.

طالبت يونيسف بتعزيز برامج دعم الأطفال في مناطق النزاع.

Ці приклади демонструють повну інтеграцію акронімів у синтаксичну структуру речення. Крім того, у сучасних арабських новинах широко використовуються назви військово-політичних структур:

قالت قسد إن العمليات العسكرية مستمرة في شمال سوريا.

أعلنت قوات الحشد الشعبي عن بدء عملية أمنية جديدة.

Такі одиниці виконують не лише номінативну, але й ідентифікаційну функцію.

Варто детально розглянути особливості функціонування акронімів у сучасному арабському інформаційному просторі, де вони відіграють помітну роль у процесі організації новинного тексту, та дозволяють значно скоротити обсяг повідомлення, не знижуючи при цьому інформативності матеріалу. Такі одиниці виступають ефективним засобом компактної номінації складних політичних або інституційних назв [10, с. 93]. Завдяки цьому скорочення активно використовуються у газетних заголовках, телевізійних повідомленнях і аналітичних статтях.

Особливо показовим є функціонування акронімів у новинних повідомленнях міжнародної тематики. У таких текстах короткі форми можуть використовуватися як повноцінні синтаксичні компоненти речення. Наприклад:

قالت حماس إن الاتصالات السياسية ما زالت مستمرة.

У цьому випадку акронім حماس є граматичним підметом і позначає конкретного політичного суб'єкта. Подібна структура є типовою для новинних повідомлень, де коротка назва використовується без розгортання повної форми.

В економічному дискурсі також спостерігається активне використання акронімів. Наприклад:

أعلنت أوبك عن نتائج الاجتماع الأخير للمنظمة.

У цьому реченні акронім أوبك функціонує як назва міжнародної економічної організації і становить основний зміст повідомлення.

У текстах гуманітарної тематики часто з'являються назви міжнародних інституцій системи ООН:

أكدت يونيسكو ضرورة حماية المواقع الأثرية.

طالبت يونيسف بزيادة الدعم للأطفال المتضررين من النزاعات.

Такі приклади демонструють, що акроніми в арабській мові виступають характерними мов-

ними засобами політичного та військового дискурсу. Вони посилюють лаконічність і виразність тексту.

Проблематика передачі арабських акронімів українською мовою пов'язана з низкою складних перекладознавчих завдань. Головна складність полягає у виборі адекватної стратегії відтворення скорочених форм, яка враховує як мовні, так і позамовні чинники. Передусім перекладач повинен визначити, чи існує в мові перекладу поширений еквівалент відповідного скорочення. Якщо такий існує, то його використання є найбільш доцільним, оскільки забезпечує точність і зрозумілість для реципієнта.

У випадку міжнародних організацій переклад зазвичай не викликає значних труднощів, оскільки більшість із них має офіційно закріплені українські відповідники. Наприклад:

أوبك – ОПЕК

الناتو – НАТО

يونسكو – ЮНЕСКО

يونسيف – ЮНІСЕФ

У подібних ситуаціях перекладач використовує усталені українські форми, які вже закріпилися в науковій і публіцистичній літературі.

Складнішою є передача акронімів, що сформувалися безпосередньо в арабському мовному середовищі та не мають усталених відповідників. До таких належать, зокрема, назви політичних організацій і рухів. У подібних випадках найчастіше застосовується транслітерація, яка дозволяє відтворити фонетичну форму слова та зберегти його легке розпізнавання [10, с. 56]. Наприклад назви حماس або فتح у перекладі можуть передаватися шляхом транслітерації: ХАМАС, ФАТХ. До таких прикладів також належать ОПЕК (أوبك), ЮНЕСКО (يونسكو), ЮНІСЕФ (اليونسيف), НАТО (الناتو). Подібний підхід дозволяє зберегти звучання слова і водночас передати його функціональний статус.

У ряді випадків доцільним є використання комбінованої стратегії перекладу, яка передбачає поєднання транслітерації з поданням повної назви при першій згадці. Наприклад:

Сменська партія народної єдності حزب الوحدة الشعبية اليمني (ХУШП)

Надалі у тексті використовується лише скорочена форма. Така стратегія є особливо ефективною в наукових публікаціях, де важливо поєднати точність номінації та зручність читання.

Загалом переклад арабських акронімів потребує врахування кількох факторів, таких як ступень поширення скорочення, наявність усталеного

українського відповідника, контексту використання та цільової аудиторії тексту [12, с. 90].

Також слід зазначити, що порівняння арабської системи скорочень з аналогічними процесами в інших мовах дозволяє краще зрозуміти її специфіку. У більшості європейських мов буквено-ініціальні аббревіатури широко використовуються як у письмовому, так і в усному мовленні [6, с. 129]. Наприклад, англійська мова активно застосовує скорочення типу UN, EU, FBI або NATO.

В арабській мові ситуація дещо інша. Через особливості графічної системи та морфологічної структури буквені скорочення використовуються рідше, тоді як акроніми, що можуть вимовлятися як окремі слова, виявляються більш придатними для реального мовлення. Саме тому такі форми, як الناتو، يونسكو، يونسيف، أوبك, стали звичними елементами сучасної арабської комунікації.

Важливим є й той факт, що багато акронімів у арабській мові є результатом адаптації міжнародних назв. У процесі такої адаптації іншомовні скорочення пристосовуються до фонетичних і графічних норм арабської мови. Це дозволяє їм функціонувати як повноцінні лексичні одиниці в межах арабської мовної системи. Отже, специфіка арабської аббревіації полягає не у відсутності скорочень як таких, а у використанні власних механізмів їх формування [11, с.188]. Найбільш характерною формою скорочення в сучасній арабській мові є саме акронімія.

Висновки. Підбиття підсумків дослідження засвідчує, що аббревіація та акронімія виступають важливими складниками розвитку арабської мовної системи. Незважаючи на те, що класична арабська мовна традиція не передбачала широкого використання буквено-ініціальних скорочень, медійний та політичний дискурс активно використовує акроніми як засіб стислого найменування складних назв.

Найбільш поширеними є акроніми, що позначають політичні рухи, міжнародні організації, економічні установи та фонди. Такі одиниці поступово вкорінилися в лексичну систему арабської мови й функціонують як самостійні слова, що особливо виразно простежується в матеріалах арабських засобів масової інформації. Аналіз медійних текстів показує, що акроніми активно використовуються в новинних повідомленнях, де вони скорочують мовні засоби, стандартизують термінологію та позначають політичних суб'єктів.

Узагальнення результатів роботи дає змогу дійти висновку, що переклад таких одиниць українською мовою потребує комплексного підходу,

який враховує як мовні, так і культурні особливості функціонування скорочень. Найбільш ефективною перекладацькою стратегією є поєднання транслітерації з поясненням повної назви при першій згадці.

Проведене дослідження дало змогу окреслити проблемні аспекти функціонування та перекладу арабських скорочень, що підтверджує

перспективність цього напрямку. Отримані результати можуть бути використані у викладанні арабської мови, перекладознавчих курсів і підготовці студентів-арабістів до роботи з актуальними медійними матеріалами.

Перспективним залишається також вивчення новітніх скорочень, що формуються в цифровому комунікативному просторі.

Список літератури:

1. Бевзенко С. П. Сучасна українська мова. Словотвір і граматики. Київ: Вища школа, 1987. 296 с.
2. Карпіловська Є. А. Абревіація в сучасній українській мові: тенденції та функції. *Мовознавство*. 2010. № 3. С. 45–52.
3. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.
4. Кочерган М. П. Загальне мовознавство. Київ: Академія, 2010. 464 с.
5. Карабан В. І. Переклад англійської науково-технічної літератури. – Вінниця: Нова книга, 2004. – 576 с.
6. Crystal D. *The Cambridge Encyclopedia of the English Language*. – Cambridge: Cambridge University Press, 2003. – 499 p.
7. Plag I. *Word-Formation in English*. Cambridge : Cambridge University Press, 2003. 240 p.
8. Adams V. *An Introduction to Modern English Word-Formation*. London : Longman, 1973. 238 p.
9. Bauer L. *English Word-Formation*. Cambridge : Cambridge University Press, 1983. 312 p.
10. عمر، أحمد مختار. معجم اللغة العربية المعاصرة. القاهرة: عالم الكتب، 2008. 3367 ص.
11. عيد التواب، رمضان. فصول في فقه اللغة العربية. القاهرة: مكتبة الخانجي، 1997. 368 ص.
12. حسن، عباس. النحو الوافي. القاهرة: دار المعارف، 2004. 4 مجلدات، 2500 ص.
13. حجازي، محمود فهمي. علم اللغة العربية. القاهرة: دار غريب، 1998. 432 ص.

Alkadi M. S. A. ABBREVIATION AND ACRONYMY IN MODERN ARABIC: STRUCTURAL, FUNCTIONAL, AND TRANSLATION ASPECTS

The article presents a comprehensive analysis of abbreviation and acronymy in Modern Arabic, taking into account their structural characteristics, functional roles, and translation-related features. Particular attention is paid to the mechanisms of forming shortened lexical units and their use in contemporary media and political discourse.

The study is based on descriptive, structural-linguistic, contextual, and translation-oriented approaches, which allow for a detailed examination of acronyms as elements of the linguistic system. The findings indicate that abbreviation processes in Arabic have a distinct character and differ significantly from those observed in European languages. This is due to the root-and-pattern morphological system of Arabic as well as the specific features of consonantal writing. As a result, initial-letter abbreviations are less productive, whereas acronymy becomes the dominant form of shortening.

The research identifies the main types of acronyms functioning in Modern Arabic, including political, international, and economic ones. These units are gradually integrated into the lexical system of the language and function as independent nominative elements.

It is demonstrated that acronyms are widely used in modern Arabic media discourse, where they perform several functions, such as linguistic economy, terminology standardization, increased information density, and identification of socio-political actors.

Special attention is given to translation-related issues, particularly the challenges of rendering Arabic acronyms into Ukrainian. The study shows that translation effectiveness depends on the degree of conventionalization, the availability of equivalents, and the context of use. A combined strategy involving transliteration and the introduction of the full form at first mention is considered the most effective.

The results of the study may be applied in further linguistic and translation research, as well as in the practice of translating modern Arabic media texts.

Keywords: Arabic language, abbreviation, acronymy, media discourse, translation studies, terminology.

Дата першого надходження статті до видання: 22.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 11.05.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.05.2026